

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. V. Quid de euidentiâ præmissarum & conclusionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

vix persuadeo mihi non videndum) dic me esse certiorum, eum fuisse conceptum in peccato originali, quam eum esse hominem. Sequelam autem evidentissime proba: nam in hoc syllogismo, *omnis homo est animal rationale, Cicero fuit homo, ergo Cicero fuit animal rationale*, Maior est multo certior quam Minor, quia illa est certa etiam Metaphysicè, hæc verò solum moraliter; ergo conclusioni deductæ certius assentitur quam Minori, assentitur enim iuxta certitudinem Maioris; ergo certius assentitur eum fuisse animal rationale, quam fuisse hominem. Idem dico de peccato originali: sit enim hic syllogismus, *omnis homo concipitur in originali, sed Cicero est homo, ergo fuit conceptus in originali*. Ecce conclusio seu assensus circa consequens, seu veritas consequentis (ne forte dicas eam vt conclusionem non esse certiorum) sequitur certitudinem Maioris, quæ est de Fide. Imò ipsa conclusio est de Fide in sententiâ Tanneri, ergo est de Fide, eum conceptum in originali; & tamen non est tam certum eum fuisse hominem conceptum, natum, &c. quod planè est absurdissimum.

Nec potest hic responderi, dicendo, illam Minorem non esse sufficientem, vt sit conditio ad eum maiorem assensum: nam expressè ipsemet Tannerus contrarium docet, aiens, non requiri ad hoc propositionem evidentem Metaphysicè, sed sufficere moraliter evidentem, & in hoc de existentia Ciceronis ponit exemplum. Alia absurda similia possent inferri, sed hæc sufficiant.

Tertio reicio eam sententiam, quia videtur ex eâ manifestè sequi, etiam si vna præmissa sit tantum probabilis, adhuc futurum assensum conclusionis evidentem, quod est absurdum. Negat Tannerus sequelam, quia dicit, requiri evidentiam saltem moralem, quæ constet certò, illud obiectum includi in Maiore, alioquin non posse intellectum assentiri ei conclusioni certitudine summâ præmissæ. Verum hæc responsio gratis datur, & sine consequentiâ vllâ in doctrinâ. Quod sic ostendo euidenter, & pono vnam præmissam esse certam vt octo, alteram etiam esse euidenter & certam, solum tamen vt quatuor. In hoc casu fatetur Tannerus, me posse assentiri conclusioni certitudine vt octo, quia vna præmissa est certa vt octo, etiam si de continentia eius conclusionis in eâ præmissâ non mihi constet nisi vt quatuor. Inde arguo manifestè, ergo si habeo vnam præmissam euidenter, potero conclusioni assentiri euidenter, etiam si de inclusione conclusionis in eâ præmissâ non mihi constet euidenter per alteram, sed solum probabiliter. Patet hæc vltima consequentia: quia si assentior certitudine vt octo, licet de inclusione non sim certus vt octo, ita potero assentiri certò, licet de inclusione non sim certus: sicut enim carentia certitudinis vt octo circa inclusionem non impedit certitudinem vt octo in conclusione, ita carentia certitudinis vt vnum de eâ inclusione non impedit certitudinem vt vnum respectu conclusionis; sicut enim se habet carentia vt octo ad octo, ita carentia vnus ad vnum. Nec video quomodo hic, nisi petendo principium, dari possit disparitas.

Quartò & vltimò ratione à priori eam sententiam reicio: nam assensus conclusionis cognoscit non solum obiectum Maioris, sed ip-

summet obiectum Minoris; vtrumque enim extremum infertur in conclusione, nec magis repetitur extremitas Maioris quam Minoris, aut è contrario, v.g. in hoc syllogismo, *omne animal rationale est homo, omnis homo constat animâ & corpore unitis vnione distinctâ, ergo omne animal rationale constat animâ & corpore unitis vnione distinctâ*, quæ conclusio ex terminis apparet non certior, quam sit ea Minor, quidquid sit de summâ certitudine Maioris. In hac ergo ex Maiori accipitur pro conclusione, *omne animal rationale*, ex Minori accipitur, *constat animâ & corpore unitis inter se vnione distinctâ*. Quomodo ergo, cum hoc ipsum simul cum *omne animal* cognoscatur in conclusione, potest certius illud *constat animâ & corpore* cognosci, quam fuerat per Minorem cognitum, cum illud non cognoscatur ex vi Maioris, aliunde autem non sit, vnde eâ maior certitudo possit provenire, nam Minor non facit se certiorum quam antea fuerit? Constat ergo, non posse conclusionem esse certiorum, quam sit assensus cuiuslibet præmissæ. Et hoc argumento Deo dante ostendam, non posse esse de Fide consequens Theologicum, quia eâ Minor cum attingatur in eo consequenti, non potest relinquare consequens certius quam ipsa sit. Vnde, quia propositio seu motiva Fidei non sunt tam certa, non possunt in omnium sententiâ, etiam Tanneri, attingi per actum Fidei; quam doctrinam omnino destruit eius principium hucusque impugnatum.

Confirmationes suprâ allatæ à Tannero non vrgent: nam aliud est, quando homo habet duo argumenta diuersa, vnum alio fortius, circa idem obiectum, vt Samaritani circa Christum; tunc nullus negat, hominem per vnum fortius adherere quam per alterum. hic autem non est sermo de duobus argumentis, sed de duabus præmissis quæ vnicum faciunt argumentum, & inter se vna omnino pendens ab aliâ, vt dictum est. Eodem modo responderetur ad secundam de discipulo audiente demonstrationes Euclidis: ibi enim sunt duo argumenta pro conclusione, vnum auctoritas Magistri, aliud ipsamet præmissæ quæ in demonstratione ponuntur, quæ proculdubio possunt causare maiorem certitudinem, quam dictum Professoris. Sed hinc nihil ad punctum præsens. Quæ circa conclusionem aut consequens Theologicum hinc infert P. Tannerus, scilicet, illud esse de Fide, ex proposito impugnauit in materiâ de Fide, & Deo dante Disputatione Proæmiali Theologiæ fusiùs reijciam.

SECTIO V.

Quid de euidentiâ præmissarum & conclusionis.

VIDE O, in hac quæstione communiter eodem modo de qualibet præmissâ seorsim ac de vtraque simul discursi, & de euidentiâ idem etiam dici quod de certitudine. Ego autem, sicut Sectione præcedenti diuersam rationem esse ostendi de vnâ ac de vtraque præmissâ simul, ita in hac curabo probare, philosophandum nobis aliter esse de euidentiâ, quam de certitudine, nisi quæstio fiat de nomine. Pro quo suppono, 41
euidentiâ eò esse maiorem, quò magis accedit

ad cognitionem intuitivam: dicitur enim evidētia quasi à videndo, seu intuendo. Vnde infero, propositionem illam quæ per se nota est, esse evidētiorem illâ quæ non in se sed in aliò, & per discursum infertur. Quod confirmo evidēter in ipsis rebus de Fide: licet enim assensus deductus ex duabus de Fide, sit de Fide, & consequenter (vt dixi) sit tam certus quàm ipsæ præmissæ; negari tamen à nemine potest, clariùs constare, esse de Fide quæ expressè sunt definita, quàm quæ ex definitis etiam per consequentiam evidētem deducuntur; & consequenter, minorem esse locum ad dubitandum, an sit de Fide id, quod expressè definitum est, quàm quod deducitur ex definitis. licet, postquam ego iudicem esse de Fide, æquali certitudine illi adhæream, ac præmissis. Ita licet sim æquè certus Deum existere, ac existere creaturam ex quâ Dei existentiam probo; quis tamen negabit me clariùs cognoscere existentiam creaturæ quàm video, quàm existentiam ipsius Dei quàm inde deduco? Ego puto, nullum dicturum, nos tam clarè in hac vitâ cognoscere Deum, ac cognoscimus albedinem quàm intuemur, & ex quâ probamus Dei existentiam. Quod si non tam clarè, nec etiam tam evidēter: nam evidētia dicit claritatem; nec aliud ego iam contendo. Idem est, quando ex fumo cognito infero ibi esse ignem: sum enim æquè certus de utroque supposito, quod sciam, naturaliter non posse fumum esse sine igne: & tamen non tam clarè noscō ignem, quàm fumū, & consequenter nec tam evidēter. Dixi suprà, nisi faciamus quæstionem de nomine circa explicationem vocis *evidētia*: ego enim evidētiā voco claritatem cognitionis. quod si tu solum evidētiā dicas cognitionem certam ex principiis naturalibus, siue ea clarè noscantur siue non, iam abuteris nomine evidētiæ: sic autem tibi libenter concedam, non esse evidētiorem assensum præmissarum, conclusionis assensu.

Sed dices, Deus etsi creaturam non cognoscat immediatè, sed in seipso vt in medio, prout multi Theologi defendunt, adhuc tam evidēter cognoscat creaturas quàm seipsum, quem immediatè cognoscit, & in quo eas cognoscit; ergo ratio à te facta de minori evidētiâ conclusionis, propterea quod mediatè cognoscatur, nulla est.

43 Respondeo, in Deo disparē esse rationem: ipse enim propter infinitam perfectionem suæ scientiæ, habet æqualem certitudinem & claritatem de obiectis omnibus, quod non contingit in nobis; habemus enim sæpè de vno maiorem certitudinem & evidētiā, quàm de alio, saltem inter obiecta disparata: posita autem in nobis eā capacitate minoris vel maioris evidētiæ, locum habet ratio à me facta. Secundò respondeo, à me non admitti illam sententiam, quæ in obiectione supponitur. quid autem adversarij debeant dicere, ipsi viderint. Tertiò addo, in eā etiam sententiā Deum, etiam si tam distinctè & quidditatiùs creaturas cognoscat quàm se ipsum, & in hoc sensu soleat dici tam evidēter; certè negari non posse quin non tam immediatè illas, vt obiectum materiale suæ omnipotentiae, quàm omnipotentiam ipsam, quæ immediatus terminus est, cognoscat. Addo Quartò, in Deo fieri eam cognitionem vnico actu, in nobis verò duobus

distinctis, quorum vnus ex altero prodit, idèd non accipere secundum tantam claritatē, quantam primum à quo derivatur, etiam si in Deo, vbi non est distinctio, non sit locus inæquali claritati. Verùm hæc vltima solutio patitur replicam, eò quod etiā vnicus actus, si respiciat diuersa obiecta, potest esse clarior respectu vnus, quàm respectu alterius, idèd magis fido prioribus.

Obiicies secundo-principaliter, Obiectum conclusionis, & præmissarum est idem, ergo non possum evidētiùs vni assentiri quàm alteri. Hoc argumentum eodem modo probat de certitudine, non posse me de vllâ præmissa esse certiorē, quàm de conclusione; idèd illud huc reieci, vt vnâ vice illud examinarem. Sequela ergo illius probatur, quia de eodem obiecto non possum simul duo contradictoria verificari, scilicet me esse certum de illo vt octo, & non esse certū vt octo; esse me certiorē de illo, quàm de illo eodem; quæ in terminis repugnant, sicut repugnat, me Deum magis amare quàm Deum. Hoc argumentum & mihi olim placuit, sed postquam me reflexissem, valde debile illud deprehendi, & meis principiis, aliorumque qui eo vtuntur, contrarium. Sicut enim agens de præcisionibus obiectiui dixi, etiam si Petrum esse rationalem, & esse animal, idem omnino sit ex parte obiecti, possum tamen habere illam cognitionem, quâ dico *illum esse animal*, & nullo modo habere eam quâ affirmo *esse rationalem*. Ita nunc dico, à fortiori posse, non esse certum illum esse animal, per aliam verò cognitionem esse minùs certū vtrum sit rationalis. Et pono exemplum, quod negari à nemine potest: quandocumque dubito verbi gratiâ, quæ sit definitio hominis vel lupi, quod passim contingit, sum certus illum esse hominem vel lupum, non sum autem certus, an sit animal rationale vel animal vlulabile, vel quæ eius definitio: si ergo possum scire definitum, & ignorare definitionē, etiam si idem sit, quantò magis poterō esse certus de definito & simul de definitione, non tamen in eo gradu quo de definito? ergo ex hac parte rectè possum esse certior & evidētiior de præmissis, quàm de conclusione, licet vtrumque obiectum idem prius sit.

Pro solutione ergo dico, certitudinem & evidētiā non esse in obiecto, sed in actu ipso, vnde sicut non repugnat vllō modo, me simul & semel habere de eodem obiecto duas cognitiones, vnā aliā meliorem; ita nec repugnat, me habere vnā aliā certiorē & evidētiorem, & per vnā idem obiectum certius evidētiùsque denominari cognitum, quàm per alteram, sicut per vnā denominatur clariùs & melius cognitum, quàm per alteram. Non enim fit tunc comparatio respectu eiusdem omnino, sed respectu diuersarum cognitionum. Sum ergo certus illud obiectum esse animal, seu sum certus illud obiectum esse, sicut explicatur per illum actum, quo dico, illud esse animal: non tamen sum ita certus illud obiectum esse, sicut explicatur per alterum actum, quo dico illud esse sensitivum. Quæ in hoc repugnantia: certè nulla, non ergo ex idemitate obiecti colligitur æqualis evidētia & certitudo circa conclusionem ac circa præmissas.

Dico, ex idemitate obiecti conclusionis & præmissarum in se, quia ex idemitate vtriusque à me cognita, id est, si cognoscam idem esse obiectum præ-

præmissarum & conclusionis; tunc necessariò debeo esse tam certus de vno ac de altero; quia habeo summam certitudinem, ea quæ sunt idem inter se, non posse non æquè necessariò esse vel existentia vel possibilia. Et in hoc sensu habet locum argumentum præcedens quoad certitudinem, non autem quoad euidentiā: hæc enim (vt dixi) prouenit non solum ex eo, quòd res aliter non possit se habere, vt prouenit certitudo, sed ex eo quòd quasi videam obiectum: connexio autem inter ea obiecta benè conducit ad hoc vt vnum non possit aliter se habere quàm aliud, & consequenter ad hoc, vt de vno non possim magis quàm de alio dubitare; non verò conducit ad hoc vt æquè clarè & immediatè proponatur mihi ac aliud, vt in exemplo fumi & ignis, creaturarum & Dei, clarè ostensum est paulò antè. Neque enim diuisibilitas obiecti quoad hoc quidquam impedit, vt explicatum est: de essentiā enim Dei habeo euidentiā quòd existat, partem ex creaturis per res & non habeo euidentiā, sed obscuram cognitionem ex Fide, eam essentiam esse ex se communicabilem tribus personis; licet hoc sit prædicatum re, & virtute identitatis essentiae. Quod rursus confirmo exemplo euidentiissimo: pone aliquem beatum non videre in Deo leonem, & consequenter non discernere in omnipotentia Dei virtutem productiuam leonis: hic aliunde nouit leonem, & euidenti ratione infert Deum esse productiuum leonis, & hanc virtutem esse idem realiter cum virtute productiuā Angeli, quam in Deo videat. cerè hic, licet sit æquè certus de vtraque virtute, eam scilicet in Deo dari, quia scit eam esse vnam & eandem à parte rei; non tamen æquè euidenter & clarè vnam ac alteram cognoscit, quia vnam intuetur in se, alteram ex discursu vel in creaturā cognoscit.

SECTIO VI.

An præmissæ demonstrationis sint primæ immediatæ & per se notæ.

PROPOSITIO prima, immediata, & per se nota, idem est à parte rei, diuersis tantum nominibus significata. *Propositio prima* est illa, quæ non per aliam priorem demonstratur: *Immediata*, quæ seipsa manifestatur sine aliquo: *per se nota*, quæ manifestatur per se, & non per aliam; quæ (vt patet) in idem recidunt.

48 Aduerte, sicut dupliciter potest vna res demonstrari, & à priori, & à posteriori; ita duplicem posse esse propositionem immediatam & per se notam, aliam à priori, illam scilicet quæ à priori nequit per aliam demonstrari, etiam si demonstrari possit à posteriori; aliam immediatam à posteriori, quia non habet alium effectum quo demonstrari possit. Deinde, cum causæ aliæ sint reales & physicae, vt Deus respectu creaturarum, ignis respectu fumi, sol respectu lucis; aliæ verò sint solum virtualiter, aut ratione nostrā, vt de intellectu diuino respectu voluntatis diuinæ à Theologis docetur, & in homine risibilitas radicalis ratione nostrā dicitur à radicali rationalitate prouenire, inde fit, propositiones quasdam esse immediatas realiter, vt cum per existentiam solis

demonstratur existentia lucis; aliās solum mediatas ratione nostrā, vt cum ex immensitate Dei demonstratur eius aternitas; & ex rationalitate hominis eius risibilitas radicalis.

Et hinc intelliges, immeritò defatigari eos, qui in præsentia fusè disputant; vtrum propositio, in quā prima passio de subiecto demonstratur, sit immediata, an verò mediata. Frustrā inquam defatigari: quia si loquamur de immolatione physica & reali, non dubium, eam esse immediatam, etiam si mediet definitio subiecti inter ipsum & primam passionem; quia definitio illa non est quid distinctum realiter à subiecto; ideoque nihil reale mediat inter subiectum & primam passionem. Si autem loquamur ratione nostrā, illa est propositio mediata, quia ratione nostrā esse animal rationale, est quasi causa principij discursiui & admiratiui, quantumvis non distinguantur hæc principia realiter ab animali rationali, vt in attributis diuinis, & multis aliis exemplis demonstrari potest.

Propositio per se nota alia est quoad nos, non verò secundum se; alia è contrario secundum se & non quoad nos; alia denique, & secundum se & quoad nos. *Propositio per se nota quoad nos* tantum est illa, quæ licet habeat medium quo probari possit, nos tamen illud ignoramus, & cognoscimus rem illam in se, vt motum aëris, cognoscimus quidem in se, causam autem vnde proueniat, et si illam habeat, nos prorsus ignoramus. ideo quoad nos dicitur motus ille per se notus. *Propositio per se nota secundum se & non quoad nos*, est illa, quæ non habet medium in se quo prædicatum cum subiecto connectatur; vt existentia Dei cum ipso Deo, quæ à parte rei sine vilo medio connectuntur, nos tamen non cognoscimus illam, nisi mediante creaturarum cognitione. Denique *per se nota tam quoad nos quam quoad se* est illa, quæ neque habet medium in se quo probetur, neque quoad nos: cuiusmodi sunt illa principia vniuersalissima, quodlibet est vel non est, idem nequit esse & non esse simul, & si quæ sunt alia principia, quæ non possunt aliter probari, nisi terminorum explicatione.

Quæ diximus de propositionibus immediatis & per se notis, communia sunt tam euidentiibus quàm probabilibus: dantur enim aliquæ propositiones probabiles mediatæ, & aliquæ immediatæ tam à priori quàm à posteriori, tam realiter quàm ratione nostrā, tam quoad se quàm quoad nos: vt v.g. de hac propositione, *pater amat suum filium*, habeo ego probabilitatem & mediatam, quia eam possum probabiliter ostendere ex eo quòd filius sit aliquid parentis, omnis autem diligit eum qui habet aliquid sui. Hæc propositio, *omnis diligit eum qui habet partem sui*, non est certa, sed probabilis, & per se probabiliter nota: quòd si per aliam potest probabiliter ostendi, illæ ex quibus probatur, & in quibus tandem fititur, erunt probabiliter per se notæ, non enim dari potest processus in infinitum etiam in his probationibus. Quòd si dicas, illam propositionem esse probabilem, non quia deducatur ex propositionibus probabilibus, sed quia deducitur per probabilem consequentiam ex principiis omnino certis; Contrà saltem ipsa illatio erit tantum probabilis & per se nota, ergo necessariò dicendum est, esse aliquas propositiones tantum probabiles,